

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	Tussenbericht uitdaagrecht in de provincie Utrecht	TELEFOONNUMMER	+31634279541
DATUM	27-02-2024	E-MAILADRES	mascha.schwarze@provincie-utrecht.nl
DOCUMENTNUMMER	UTSP-1733841646-482	DOMEIN/OPGAVE	BDO
VAN	Mascha Schwarze	TEAM	BEI
		PORTEFEUILLEHOUDER	Bakker
BIJLAGEN	Geen		

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting:

In deze Statenbrief informeren we u met een tussenbericht over hoe we als provincie Utrecht omgaan met het uitdaagrecht. Zowel hoe we er als organisatie mee werken, als hoe het (juridisch) een plek krijgt in de participatieverordening.

Inleiding:

Met het uitdaagrecht kunnen inwoners of maatschappelijke partijen de provincie verzoeken om de uitvoering van een taak over te nemen als zij denken deze taak slimmer, beter of goedkoper te kunnen uitvoeren. De laatste jaren blijkt dat het uitdaagrecht in de smalle betekenis op veel plekken stukt. In Nederland, maar ook bijvoorbeeld in Engeland gaf deze smalle benadering veel beperkingen en zware regeldruk voor zowel initiatiefnemers als overheden. Het uitdaagrecht ontwikkelt zich dan ook steeds meer tot 'samenwerkrecht': in plaats van het vervangen van de overheid, pakken inwoners of maatschappelijke partijen initiatieven samen met de overheid op.

Tijdens de commissie BEM vergadering van 6 september 2023 heeft u een debat gevoerd over de verkenning 'Uitdaagrecht; geschikt voor de provincie Utrecht?' van bureau Drift naar de mogelijkheden binnen de provincie Utrecht. In het rapport staat dat een bredere kijk op het uitdaagrecht, gericht op maatschappelijke initiatieven, de geschikte manier is om er binnen de provincie mee om te gaan. Deze gedachtegang sluit goed aan bij de lijn van de provincie Utrecht. We willen initiatieven van inwoners en andere partners ondersteunen, en vooral geen sta in de weg zijn.

Met de aanbevelingen uit het onderzoek is gekeken hoe het uitdaagrecht invulling kan krijgen in de provinciale organisatie. Hierover wordt u met deze statenbrief geïnformeerd. Daarbij geven we een update in hoe wij als organisatie hiermee werken, en blikken we vooruit over hoe het (juridisch) een plek krijgt in de participatieverordening.

Achtergrond: verkenning bureau Drift naar toepassing uitdaagrecht

Bureau Drift geeft in het rapport twee belangrijke aanbevelingen mee:

- Vat het uitdaagrecht breed op.
Het uitdaagrecht moet niet worden ingezet als een vorm van competitieve aanbesteding. Deze smalle benadering

waar vanuit het ooit gestart is, is onnodig beperkend en geeft een zware regeldruk voor initiatiefnemers. In de praktijk werkt dit contraproductief. Het uitdaagrecht kan alleen werken als het breder wordt opgevat: een instrument om maatschappelijke initiatieven van de grond te krijgen. Om nieuwe vormen van samenwerken, betrokkenheid en sociale cohesie te stimuleren en de democratie te versterken.

- Vergroot het 'aansluitingsvermogen' van de organisatie.
De bekwaamheid van de interne organisatie om aan te sluiten bij de manier van werken en doen van mensen in de samenleving is vaak nog te beperkt. Dit kan verder worden vergroot. Op die manieren hebben initiatieven die gezamenlijk worden opgepakt een grotere kans van slagen.

Onder deze voorwaarden kan het uitdaagrecht volgens Bureau Drift werken in de provincie Utrecht. Ter illustratie hebben zij drie gradaties uitgewerkt om invulling te geven aan deze aanbevelingen, ter afweging hoe het uitdaagrecht vorm te geven:

- Ideeënbus: uitnodigend en open staan voor nieuwe ideeën en uitdagingen, laagdrempelig;
- Gerichte uitvraag: gerichte uitvragen voor initiatieven rond specifieke thema's;
- Bureau transformatie: thema-overstijgend team dat actief maatschappelijke initiatieven werft en selecteert, ondersteunt en richting implementatie loodst.

Aanpak en werkwijze uitdaagrecht:

Er is bekeken hoe we het uitdaagrecht vorm kunnen geven in de provincie. De aanbeveling om het uitdaagrecht breed op te vatten, als instrument om maatschappelijke initiatieven van de grond te krijgen, is daarbij het uitgangspunt. Vanuit de ervaringen en bevindingen over de door Drift benoemde gradaties is de richting bepaald hoe we het best om kunnen gaan met het uitdaagrecht:

- Ideeënbus

De optie ideeënbus sluit aan bij de proef 'Digitaal loket voor maatschappelijke initiatieven' die in 2023 heeft plaatsgevonden. Uit de evaluatie (Statenbrief 'Evaluatie loket voor maatschappelijke initiatieven' nr. UTSP-1745350103-44448) blijkt dat er zeer beperkt gebruik gemaakt is van het loket. Van de initiatieven die binnenkwamen waren de meeste bestemd voor de gemeente. Ook was er een aantal uitingen van ongenoegen, hartenkreten of een verzoek om subsidie. Uiteindelijk heeft geen van de inzendingen geleid tot het stimuleren en faciliteren van een initiatief. De optie ideeënbus sluit ook aan bij de werkwijze Uitdaagrecht van de provincie Overijssel. Daar zijn de bevindingen vergelijkbaar. De meeste ingediende initiatieven waren een verzoek om financiële ondersteuning of een suggestie hoe de provincie zelf een taak beter kan uitvoeren. De twee uitdagingen die overbleven moesten worden afgewezen vanwege veiligheidsrisico's en lopende contracten.

Op basis van de evaluaties van beide werkwijzen blijkt dat een overkoepelend loket niet de beste werkwijze is voor de provincie. Het provinciale takenpakket is niet erg geschikt voor de vorm van een algemene ideeënbus. Dit werkt beter bij kleinschalige initiatieven in de directe woon- en leefomgeving van inwoners. Dit sluit ook aan bij de eerder vastgestelde [participatievisie](#) en onze positie als middenbestuur: we staan vooral in contact met inwoners via anderen. Waar we als provincie wel direct in contact zijn, bestaan er binnen de provincie al goed vindbare loketten met een onderliggende afhandelingsstructuur. En zijn de projecten en programma's goed in contact met de inwoners en partners, waardoor initiatieven binnen die programma's plaatsvinden. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld het [Geopark](#), de Agenda vitaal platteland en de initiatieven die voorkomen uit '[kern met pit](#)'. Het inrichten van een aparte ideeënbus hiernaast blijkt weinig meerwaarde te hebben.

- Gerichte uitvraag

In de provincie Utrecht wordt bij bepaalde thema's gewerkt met gerichte uitvragen. Daarbij kan gedacht worden aan het uitdagen van inwoners of bedrijven om met een eigen plan te komen om invulling te geven aan bepaalde doelen, en zo samen met de provincie aan maatschappelijke doelen te werken. Bij bijvoorbeeld de bosmakelaar en [agroforestry](#) werkt dit goed. In de provincie Friesland is een soortgelijk traject over natuurbeheer doorlopen.

Uit de onderzochte uitvragen bij de verschillende provincies, blijkt dat de gerichte uitvraag niet voor alle thema's werkt. Deze vorm wordt toegepast waar dat handig is, bijvoorbeeld bij maatschappelijke doelen waar particuliere grond bij betrokken is (zoals agroforestry). De gerichte uitvraag is dus niet overal passend. Er is sprake van maatwerk. De gerichte uitvraag leent zich daarom niet tot het inrichten van een standaard proces of route. Wel

blijven we kijken waar het passend is, en de mogelijkheden daartoe benutten.

- Bureau transformatie

Gezien de ervaringen bij het initiatievenloket en de ervaringen bij andere provincies, is de provincie niet het eerste loket om maatschappelijke initiatieven te werven en implementeren. De provincie is bij de meeste projecten niet het eerste loket voor inwoners, maar vervult als middenbestuur een andere rol. Het opzetten van een nieuw team hierop past ook niet binnen de huidige capaciteit en middelen. Omdat uit de ervaringen blijkt dat de vraag ook zeer beperkt is, lijkt het niet efficiënt om hier deze grootschalige capaciteit en middelen voor in te zetten.

Conclusie

We vatten het uitdaagrecht breed op, en zien het als onderdeel om maatschappelijke initiatieven van de grond te krijgen die aansluiten bij de doelen en taken van de provincie. Binnen de organisatie zijn er voor inwoners en andere partners mogelijkheden om met een initiatief te komen of met een initiatief mee te doen. Zo is er ruimte binnen de bestaande projecten en programma's, zijn er verschillende loketten bij de domeinen waar inwoners terecht kunnen, en lopen er verschillende gerichte uitvragen. We vinden deze initiatieven van grote meerwaarde en blijven de mogelijkheden hiertoe stimuleren en staan er voor open om de initiatieven te ondersteunen.

We nemen er ook notie van dat, als middenbestuur, we vaak via anderen (zoals gemeenten) in contact met inwoners staan, en we er vooral zijn om hen goed te faciliteren. Dat past bij ons basisprincipe om lokaal te doen wat kan en provinciaal wat moet, zoals onder andere beschreven in onze participatievisie. Vanuit dat uitgangspunt zullen we ook in gesprek met gemeenten verkennen hoe zij bezig zijn met het uitdaagrecht, en of ze hier een (faciliterende) rol van de provincie in zien.

Het uitdaagrecht is voor ons vooral de aanjager om het aansluitingsvermogen te vergroten op de manier van denken en doen van mensen vanuit de samenleving. Om daardoor de initiatieven die er zijn nog beter te kunnen oppakken samen met onze inwoners. We leggen de focus op de aanbeveling van bureau Drift om het aansluitingsvermogen te vergroten. De relatie die de organisatie heeft met inwoners, de houding die zij daarin aanneemt en de mate waarin zij de energie vanuit de samenleving ondersteunt is randvoorwaardelijk. Hier wordt de inzet dan ook op geconcentreerd. We focussen op het verbeteren van het aansluitingsvermogen, om zo vorm te geven aan de ambitie van 'uitnodigend bestuur' zoals vastgelegd in de participatievisie en het coalitieakkoord. Dit doen we door de activiteiten bij de 'Dialoog met de samenleving' die volgt uit de Strategische Collegeagenda. Voorbeelden van deze activiteiten zijn het vergroten van de participatiekennis, het intensiveren van het gesprek met de samenleving door "in gesprek met" bijeenkomsten te organiseren, het doorontwikkelen van de kennis en mogelijkheden voor participatie-aanpakken en het opzetten van een participatie dashboard. Over het project 'Dialoog met de samenleving' wordt u apart geïnformeerd.

Wet versterking participatie op decentraal niveau en de participatieverordening

Het wetsvoorstel 'versterking participatie op decentraal niveau' stimuleert nieuwe vormen van samenwerking en wil de betrokkenheid, sociale cohesie en de democratie versterken. De bedoeling van de wet is niet om in alle fasen en op alle beleidsterreinen de betrokkenheid van inwoners voor te schrijven, maar wel dat decentrale overheden zelf heldere kaders en voorwaarden opstellen ten aanzien van participatie. Een participatieverordening vervangt daarbij de huidige inspraakverordening.

Op 26 oktober 2023 is het wetsvoorstel aangenomen door de Tweede Kamer. Hierin is opgenomen dat decentrale overheden in de participatieverordening opnemen onder welke voorwaarden ingezetenen en maatschappelijke partijen taken van de provincie kunnen uitvoeren. Hierbij gaat het om de 'smalle' toepassing van het uitdaagrecht. Dus geen samenwerking op initiatieven, maar het daadwerkelijk overnemen van een autonome provinciale taak. Inzet op deze 'smalle' vorm wordt afgeraden door bureau Drift. De provincie kiest daarom voor de bredere benadering. Over deze 'smalle' toepassing zullen echter wel zaken worden vastgelegd bij de participatieverordening. Hoe we dit aanvliepen en waar daar de mogelijke ruimte zit gaan we graag met u over in gesprek bij het opstellen van de verordening.

Om te zien of een uitdaging in aanmerking kan komen, worden randvoorwaarden vormgegeven. Daarin zien wij in ieder geval de volgende kaders:

- de maatschappelijke meerwaarde;
- of het draagvlak breder is dan alleen de initiatiefnemer;
- of er inhoudelijke en juridische ruimte is;
- wat de interne mogelijkheden zijn (tijd, geld, capaciteit);
- of de uitdager in staat is om de uitdaging op structurele basis te volbrengen;
- of er politiek-bestuurlijk commitment voor is;
- of er bestaande afspraken zijn, bijvoorbeeld over veiligheid, bestaande contracten en afspraken met andere overheden of organisaties.

De precieze kaders en hoe dit verder vorm krijgt bespreken we graag met u bij het opstellen van de participatieverordening.

Financiële consequenties:

Niet van toepassing.

Vervolgprocedure / voortgang:

- Over de voortgang van de Dialoog met de samenleving wordt u apart geïnformeerd.
- Na het aannemen van de Wet versterking participatie op decentraal niveau in de Eerste Kamer, wordt de provinciale participatieverordening opgesteld. Op dit moment worden daarvoor voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd. U wordt te zijner tijd vanuit uw kaderstellende rol betrokken bij de participatieverordening.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen